Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
J. KOKOTT
представено на 26 септември 2024 година [1]

Дело C-393/23

Athenian Brewery SA,
Heineken NV
срещу
Macedonian Thrace Brewery SA

(Преюдициално запитване, отправено от Hoge Raad der Nederlanden (Върховен съд на Нидерландия)

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по граждански и търговски дела — Съдебна компетентност по граждански и търговски дела — Регламент (ЕС) № 1215/2012 — Специална компетентност — Член 8, точка 1 — Множество ответници — Тясна връзка — Член 102 ДФЕС — Понятие за предприятие — Дружество майка и дъщерно дружество — Нарушение, извършено от дъщерното дружество — Презумпция за упражняване на решаващо влияние от дружеството майка — Солидарна отговорност — Решение на национален орган за защита на конкуренцията — Follow-on (последващи това решение) искове за обезщетение за вреди“

I. Въведение

1. Може ли лице, увредено от нарушение на правилата в областта на конкуренцията, да предяви иск срещу дружеството, което е извършило нарушението, по седалището на неговото дружество майка в друга държава членка? Това по същество е въпросът, който стои в основата на настоящото преюдициално запитване.

2. То дава възможност на Съда да доразвие практиката си относно обхвата на специалната компетентност при наличие на конекситетна връзка между исковете, както е предвидено в член 8, точка 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (наричан по-нататък „Регламент „Брюксел Ia“) [2] в контекста на искове за обезщетение за вреди, причинени от нарушения на правото на Съюза в областта на конкуренцията (private enforcement — правоприлагане по инициатива на частноправни субекти). В решението по дело CDC Hydrogen Peroxide [3] Съдът вече е постановил, че тази специална компетентност позволява срещу няколко участника в създаден в нарушение на член 101 ДФЕС картел да бъдат

[1] Език на оригиналния текст: немски.

[2] Регламент на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2012 година (ОВ L 351, 2012 г., стр. 1).

[3] Решение от 21 май 2015 г. (C-352/13, EU:C:2015:335).

предявени искове по местоживеенето на единия от тях, ако преди това участието им е било установено с обвързващо решение на Комисията (т.нар. follow-on (последващи това решение) искове за обезщетение за вреди).

3. За разлика от това решение настоящият случай се отнася до въпроса дали заедно с иска срещу (дъщерно) дружество, което съгласно решение на национален орган за защита на конкуренцията е злоупотребило с господстващото си положение на пазара по смисъла на член 102 ДФЕС, може да бъде предявен иск срещу неговото дружество майка по седалището на последното в държава членка (в случая — Нидерландия), различна от държавата членка, в която е седалището на дъщерното дружество (в случая — Гърция).

4. В този контекст запитващата юрисдикция иска да се установи доколко съдебната практика относно понятието за предприятие по членове 101 и 102 ДФЕС и относно възлагането на отговорността в рамките на една стопанска единица засяга разпределянето на съдебната компетентност по член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“. В тази практика Съдът признава по-специално, че е налице оборима презумпция, че дружество майка упражнява решаващо влияние върху икономическата дейност на дъщерното дружество, ако притежава (почти) 100 % от неговия капитал (наричана по-нататък „презумпцията за упражняване на контрол“), което позволява за нарушението на дъщерното дружество да бъде вменено на дружеството майка и дружеството майка да носи солидарна отговорност за това нарушение [4].

II. Правна уредба

A. Регламент „Брюксел Ia“

5. Съображения 15, 16 и 21 от Регламент „Брюксел Ia“ гласят:

„(15) Правилата за компетентността следва да са във висока степен предвидими и основани на принципа, че компетентността по правило се основава на местоживеенето на ответника. Винаги следва да е налице компетентност на това основание, освен в няколко ясно определени случаи, когато предметът на спора или автономията на страните обосновава различен свързващ фактор. Местоживеенето на правния субект трябва да се определя автономно, така че общите правила да се направят по-прозрачни и да се избегнат спорове за компетентност.

(16) Наред с местоживеенето на ответника следва да съществуват алтернативни основания за компетентност, които са основани на тясна връзка между съда и процесуалното действие или с оглед да се улесни доброто правораздаване. С наличието на тясна връзка следва да се гарантира правна сигурност и да се избягва възможността срещу ответника да бъде подаден иск в съд на държава членка, която той не би могъл разумно да предвиди. Това е важно, особено при спорове относно извъндоговорни задължения, произтичащи от нарушения на правото на личен живот и на правата, свързани с личността, включително клеветата.

[…]

[4] Постоянна практика на Съда след решение от 10 септември 2009 г., Akzo Nobel и др./Комисия (C-97/08 P, EU:C:2009:536, т. 54 и сл.).

(21) В името на хармоничното правораздаване е необходимо да се сведе до минимум възможността да има успоредни производства, както и да се гарантира, че в различни държави членки няма да се произнасят противоречиви съдебни решения. Следва да съществува ясен и ефективен механизъм за решаване на висящи дела (lis pendens) и свързани с тях производства и за отстраняване на проблемите, които произтичат от национални различия като тези във връзка с определянето на времето, към което едно дело се счита за висящо. За целите на настоящия регламент това време следва да се определи автономно“.

6. Член 4, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ гласи:

„1. При условията на настоящия регламент, искове срещу лица, които имат местоживеене в държава членка, независимо от тяхното гражданство, се предявяват пред съдилищата на тази държава членка“.

7. Член 5, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ гласи:

„Срещу лица, които имат местоживеене в държава членка, могат да бъдат предявявани искове в съдилищата на друга държава членка само при съблюдаване на правилата, установени в раздели 2—7 от настоящата глава“.

8. Член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ урежда особена международна компетентност:

„Срещу лице с местоживеене в държава членка може също така да бъде предявен иск:

1. когато то е един от множество ответници, в съдилищата по местоживеенето на всеки от тях, при условие че исковете са в такава тясна връзка, че е целесъобразно те да бъдат разгледани и решени заедно, за да се избегне рискът от противоречиви съдебни решения, постановени в отделни производства;

[…]“.

Б. Регламент № 1/2003

9. Член 16, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 1/2003 относно изпълнението на правилата в областта на конкуренцията, предвидени в членове 81 и 82 от Договора[5], гласи:

„Когато национални съдилища се произнасят по споразумения, решения или практики съгласно член 81 или 82 от Договора, които вече са предмет на решения на Комисията, те не могат да вземат решения, които са в противоречие с решението, прието от Комисията. Те също така трябва да избягват вземане на решения, които биха противоречали на решение, което Комисията предвижда да приеме по образувано от нея производство. За тази цел националният съд може да прецени дали е необходимо да спре своето производство. Това задължение не засяга правата и задълженията по член 234 от Договора“.

[5] Регламент на Съвета от 16 декември 2002 година (ОВ L 1, 2003 г., стр 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 167).

B. Директива 2014/104

10. Член 2, точки 2 и 3 от Директива 2014/104/ЕС относно някои правила за уреждане на искове за обезщетение за вреди по националното право за нарушения на разпоредбите на правото на държавите членки и на Европейския съюз в областта на конкуренцията[6] дава следните определения на понятията „нарушител“ и „национално конкурентно право“:

„За целите на настоящата директива се прилагат следните определения:

[…]

2. „нарушител“ означава предприятието или сдружението на предприятия, което е извършило нарушението на конкурентното право;

3. „национално конкурентно право“ означава разпоредбите на националното право, с които принципно се преследват същите цели като целите на член 101 и член 102 ДФЕС и които се прилагат по едно и също дело, успоредно с конкурентното право на Съюза съгласно член 3, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 1/2003, като се изключват разпоредбите на националното право, в които се предвиждат наказателноправни санкции за физически лица, освен доколкото тези наказателноправни санкции са средство, чрез което се осигурява прилагането на правилата в областта на конкуренцията, приложими към предприятията;

[…]“.

11. Член 3, параграф 1 от Директива 2014/104 се отнася до правото на обезщетение в пълен размер:

„Държавите членки гарантират, че всяко физическо или юридическо лице, което е претърпяло вреда, причинена от нарушение на конкурентното право, може да претендира и да получи обезщетение в пълен размер за тази вреда“.

12. Член 9 от Директива 2014/104 се отнася до действието на решенията на националните органи за защита на конкуренцията:

„1. Държавите членки гарантират, че всяко нарушение на конкурентното право, установено с окончателно решение на национален орган за защита на конкуренцията или на съд, упражняващ съдебен контрол, се счита за безспорно за целите на иск за обезщетение за вреди, предявен пред техните национални съдилища съгласно член 101 или член 102 ДФЕС и националното конкурентно право.

Държавите членки гарантират, че когато окончателното решение по параграф 1 е постановено в друга държава членка, то може в съответствие с националното право да бъде представено пред техните национални съдилища най-малкото като prima facie доказателство за факта, че е извършено нарушение на конкурентното право, и може да бъде оценявано заедно с останалите доказателства, представени от страните, когато е приложимо.

[6] Директива на Европейския парламент и на Съвета от 26 ноември 2014 година (ОВ L 349, 2014 г., стр. 1.).

3. Настоящият член не засяга правата и задълженията на националните съдилища съгласно член 267 ДФЕС“.

III. Фактите и преюдициалното запитване

13. Спорът в главното производство е между Macedonian Thrace Brewery SA (наричано по-нататък „MTB“), от една страна, и Athenian Brewery SA (наричано по-нататък „AB“) и (контролиращото дружество) на дружеството майка на неговото дружество майка Heineken NV (наричано по-нататък „Heineken“), от друга страна. Седалището на Heineken е в Нидерландия, а на AB — в Гърция. Въпреки това MTB иска от нидерландските съдилища да ангажират солидарната отговорност както на AB, така и на Heineken за вредата, която твърди, че му е била причинена от извършено от AB на гръцкия пазар на бира нарушение, по-конкретно на член 102 ДФЕС.

14. MTB е установена в Гърция пивоварна, която развива дейност на гръцкия пазар на бира. AB също извършва дейност в Гърция и е част от групата Heineken. Макар да определя стратегията и целите на групата, Heineken не извършва оперативна дейност в Гърция. През релевантния за настоящото производство период Heineken притежава косвено около 98,8 % от капитала на AB.

15. С решение от 19 септември 2014 г. гръцкият орган за защита на конкуренцията установява, че през периода от септември 1998 г. до 14 септември 2014 г. AB е извършвало злоупотреба с господстващото си положение на гръцкия пазар на бира и че това трябва да се квалифицира като единно продължено нарушение на член 102 ДФЕС и член 2 от гръцкия закон за конкуренцията.

16. MTB е поискало от гръцкия орган за защита на конкуренцията да включи Heineken в разследването. В решението си обаче гръцкият орган за защита на конкуренцията посочва, че не намира основание за това. Той отбелязва по-специално, че не е доказано, че Heineken е участвало пряко в установените нарушения, нито че са налице особени обстоятелства, които категорично да водят до презумпцията, че Heineken е упражнявало решаващо влияние върху AB. Органът за защита на конкуренцията не коментира презумпцията за упражняване на контрол.

17. MTB иска от Rechtbank Amsterdam (Районен съд Амстердам, Нидерландия) да установи, че Heineken и AB носят солидарна отговорност за посоченото нарушение на гръцкия пазар на бира и че следователно солидарно дължат обезщетение в пълен размер за вредата, претърпяна от MTB в резултат на това нарушение. Heineken и AB правят инцидентно искане Rechtbank Amsterdam (Районен съд Амстердам) да приеме, че не е компетентен да се произнесе по иска срещу AB. Rechtbank Amsterdam (Районен съд Амстердам) уважава това искане и приема, че не е компетентен да се произнесе по иска срещу AB.

18. В производството по въззивно обжалване Gerechtshof Amsterdam (Апелативен съд Амстердам, Нидерландия) отменя решението на Rechtbank Amsterdam (Районен съд Амстердам) и отхвърля инцидентното искане. Heineken и AB от своя страна подават касационна жалба пред запитващата юрисдикция Hoge Raad der Nederlanden (Върховен съд на Нидерландия).

19. Hoge Raad der Nederlanden (Върховен съд на Нидерландия) спира производството и на основание член 267 ДФЕС отправя до Съда следните два преюдициални въпроса:

„1) Трябва ли, когато проверява дали е компетентен съгласно член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ по отношение на установено в друга държава членка дъщерно дружество, съдът по мястото на установяване на дружеството майка да вземе предвид в случай като разглеждания в главното производство и в рамките на предвиденото в тази разпоредба изискване за тясна връзка, признатата в материалното конкурентно право презумпция за упражняване на решаващо влияние от дружеството майка върху икономическата дейност на дъщерното дружество, за което се отнася спорът?

2) При утвърдителен отговор на първия въпрос: как тогава в този контекст трябва да се уточни критерият, формулиран в решения Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37) и Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449)? Достатъчно ли е в този случай, когато се оспорва решаващо влияние на дружеството майка върху икономическата дейност на дъщерното дружество, да не е възможно предварително да се счита за изключено съществуването на такова решаващо влияние, за да се приеме, че по отношение на това дъщерно дружество е налице компетентност съгласно член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“?“.

IV. Правен анализ

20. Запитващата юрисдикция иска да се установи дали при проверката на международната компетентност по член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ трябва да се вземе предвид посочената в точка 4 от настоящото заключение и призната в конкурентното право презумпция за упражняване на контрол, съгласно която се предполага, докато това не бъде оборено, че дружеството майка упражнява решаващо влияние върху икономическата дейност на дъщерното дружество, ако притежава (почти) 100 % от неговия капитал. При утвърдителен отговор на този въпрос запитващата юрисдикция иска по-нататък да се установи какъв е критерият за проверка, ако ответникът оспорва наличието на решаващо влияние на дружеството майка върху икономическата дейност на дъщерното дружество.

21. Тези въпроси се поставят в главното производство, тъй като съгласно член 4, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“ нидерландските съдилища разполагат с обща компетентност само по отношение на Heineken, което е със седалище в Нидерландия, но не и по отношение на установеното в Гърция АВ. Срещу АВ обаче може да бъде предявен иск в Нидерландия, съединен с иска срещу Heineken, ако между исковете срещу Heineken и АВ съществува тясна връзка по смисъла на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“. Ето защо запитващата юрисдикция поставя въпроса до каква степен презумпцията за упражняване на контрол, основана на факта, че Heineken притежава почти 100 % от капитала на АВ, може да се използва, за да се обоснове такава тясна връзка.

22. Следователно същността на въпроса е дали и до каква степен презумпцията за упражняване на контрол трябва да се вземе предвид при определянето на международната компетентност и до каква степен е необходимо да се провери дали тази презумпция е била оборена (вж. раздели Б и В).

23. За да се разгледат възможните последици от презумпцията за упражняване на контрол за тълкуването на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“, най-напред е необходимо да се изяснят накратко нейното значение, цел и функция в правото на Съюза в областта на конкуренцията (вж. раздел А).

А. Понятие за предприятие, „стопанска единица“ и оборима презумпция за упражняване на контрол съгласно членове 101 и 102 ДФЕС

24. Съгласно постоянната съдебна практика понятието „предприятие“, т.е. извършителят на нарушението по членове 101 и 102 ДФЕС, обозначава „стопанска единица“, която може да е съставена от няколко физически или юридически лица [7].

25. Когато подобна стопанска единица нарушава правилата на Съюза в областта на конкуренцията, съгласно принципа на личната отговорност тя следва да отговаря за това нарушение [8]. Отговорността за такова нарушение обаче трябва да бъде вменена на лице, на което може да бъдат наложени глоби или срещу което може да бъдат предявени искове за обезщетение. Следователно прилагането на понятието „предприятие“, респ. „стопанска единица“, може да доведе до солидарна отговорност на физическите или юридическите лица, образуващи съответната стопанска единица към момента на извършването на нарушението [9].

26. Съгласно практиката на Съда отделните юридически лица, които са организирани под формата на група, образуват едно и също предприятие, ако не определят самостоятелно своето поведение на съответния пазар, а с оглед по-специално на икономическите, организационните и юридическите връзки между тях и дружество майка за тази цел търпят последиците от действителното упражняване на решаващо влияние от тази ръководна единица [10].

27. Посочената в точка 4 от настоящото заключение презумпция за упражняване на контрол се отнася до хипотезата, при която (оборимо) се предполага действителното упражняване на решаващо влияние от дружество майка, което *пряко* или *косвено* притежава (почти) целия капитал на дъщерното дружество [11]. Следователно тази презумпция се прилага не само по отношение на прякото взаимодействие между дружество майка и дъщерно дружество, но и, какъвто е настоящият случай, по отношение на косвеното взаимодействие между (контролиращото дружество) на майката на дружеството майка и (контролираното) дъщерно на последното дружество [12]. Поради това по-нататък ще използвам само термините „дружество майка“ и „дъщерно дружество“.

28. Както правилно отбелязва Комисията, съгласно съдебната практика тази презумпция за упражняване на контрол трябва да се отнася не само за прилагането на правилата на Съюза в областта на конкуренцията от страна на Комисията и публичните органи на държавите

[7] Вж. решения от 12 май 2022 г., Servizio Elettrico Nazionale и др. (C-377/20, EU:C:2022:379, т. 105), от 27 април 2017 г., Akzo Nobel и др./Комисия (C-516/15 P, EU:C:2017:314, т. 48), и от 10 септември 2009 г., Akzo Nobel и др./Комисия (C-97/08 P, EU:C:2009:536, т. 55).

[8] Решение от 12 май 2022 г., Servizio Elettrico Nazionale и др. (C-377/20, EU:C:2022:379, т. 106 и цитираната съдебна практика).

[9] Вж. този смисъл решения от 6 октомври 2021 г., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, т. 44 и сл.), и от 12 май 2022 г., Servizio Elettrico Nazionale и др. (C-377/20, EU:C:2022:379, т. 107).

[10] Вж. решение от 12 май 2022 г., Servizio Elettrico Nazionale и др. (C-377/20, EU:C:2022:379, т. 108 и цитираната съдебна практика).

[11] Решение от 12 май 2022 г., Servizio Elettrico Nazionale и др. (C-377/20, EU:C:2022:379, т. 109 и 110 и цитираната съдебна практика).

[12] Вж. в този смисъл решение от 20 януари 2011 г., General Química и др./Комисия (C-90/09 P, EU:C:2011:21, т. 86 и сл.).

членки (public enforcement — правоприлагане по инициатива на публични органи), но и за искове за обезщетение за вреди, причинени от нарушение на тези правила (private enforcement — правоприлагане по инициатива на частноправни субекти). И двата вида правоприлагане са неразделна част от системата за прилагане на правилата на Съюза в областта на конкуренцията [13]. В това отношение понятието „предприятие“ в членове 101 и 102 ДФЕС трябва да се тълкува еднакво [14]. Същото се отнася и за презумпцията за упражняване на контрол, развита в съдебната практика относно понятието за предприятие.

29. Дружеството майка обаче може да обори презумпцията за упражняване на контрол, като докаже, че не е давало указания на дъщерното дружество по време на нарушението и че не е участвало пряко или косвено в приемането на решенията на дъщерното дружество по отношение на съответната икономическа дейност [15].

30. Ако обаче презумпцията за упражняване на контрол не се прилага, органът за защита на конкуренцията или ищецът трябва да докаже, че по време на нарушението дружеството майка, по-специално чрез даване на указания, действително е упражнявало решаващо влияние върху икономическата дейност на дъщерното дружество [16].

31. Следователно презумпцията води до обръщане на тежестта на доказване в полза на увреденото лице, което търси обезщетението, и е в тежест на дружеството майка ответник [17]. Тя опростява правоприлагането от увреденото лице и по този начин същевременно укрепва действието на правилата на Съюза в областта на конкуренцията. Това се дължи на обстоятелството, че исковете за обезщетение са и причина предприятията да се въздържат от антиконкурентно поведение, и така поддържат ефективно равнище на конкуренция в Съюза [18].

32. Сега ще разгледам дали и до каква степен презумпцията за упражняване на контрол е от значение за тълкуването на член 8 от Регламент „Брюксел Ia“ (първи преюдициален въпрос).

Б. По първия преюдициален въпрос: влиянието на презумпцията за упражняване на контрол върху прилагането на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“

1. Понятието „тясна връзка“ в член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“

33. В допълнение към общата компетентност на съда в държавата членка по местоживеене на ответника (член 4, параграф 1 от Регламент „Брюксел Ia“) член 8 от същия регламент предвижда специална компетентност, когато е налице конекситетна връзка между искове.

[13] Вж. решения от 14 март 2019 г., Skanska Industrial Solutions и др. (C-724/17, EU:C:2019:204, т. 45), и от 6 октомври 2021 г., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, т. 37).

[14] Вж. решения от 14 март 2019 г., Skanska Industrial Solutions и др. (C-724/17, EU:C:2019:204, т. 47), и от 6 октомври 2021 г., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, т. 38); вж. в този смисъл и заключението на генералния адвокат по дело MOL (C-425/22, EU:C:2024:131, т. 65).

[15] Вж. в този смисъл решение от 12 май 2022 г., Servizio Elettrico Nazionale и др. (C-377/20, EU:C:2022:379, т. 112). По оборимия характер на презумпцията вж. и решение от 8 май 2013 г., Eni/Комисия (C-508/11 P, EU:C:2013:289, т. 47 и цитираната съдебна практика).

[16] Решение от 25 март 2021 г., Deutsche Telekom/Комисия (C-152/19 P, EU:C:2021:238, т. 74 и сл.).

[17] Вж. в този смисъл решение от 12 май 2022 г., Servizio Elettrico Nazionale и др. (C-377/20, EU:C:2022:379, т. 114 и 123).

[18] Вж. в този смисъл решение от 6 октомври 2021 г., Sumal (C-882/19, EU:C:2021:800, т. 35 и 36 и цитираната съдебна практика).

34. Член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ предвижда, че срещу лице с местоживеене в държава членка може да бъде предявен иск, когато то е един от множество ответници, в съдилището по местоживеенето на който и да от тях, т.нар. „привързващ ответник“. Това обаче важи само ако исковете са в такава „тясна връзка“, че е целесъобразно те да бъдат разгледани и решени заедно. Целта е по този начин да се избегне рискът от противоречиви съдебни решения, постановени в отделни производства.

35. Условията, при които може да съществува такава тясна връзка, трябва да се определят, като се вземат предвид общата структура и целите на разпоредбите на Регламент „Брюксел Ia“ [19]. След това националният съд следва да прецени дали в конкретния случай е налице такава връзка между различните искове [20].

36. По-нататък най-напред ще покажа, че съществува тясна връзка между исковете, когато дружество майка и дъщерно дружество носят солидарна отговорност за нарушение (вж. т. 2). След това ще обясня защо такава тясна връзка обикновено съществува дори още когато първоначално се прилага само презумпцията за упражняване на контрол, т.е. когато пряко или косвено дружеството майка притежава (почти) целия капитал на дъщерното дружество, без още окончателно да е изяснено дали двете дружества са солидарно отговорни, или презумпцията за упражняване на контрол може да бъде оборена (вж. т. 3).

2. Солидарна отговорност на дружество майка и дъщерно дружество като хипотеза, в която се прилага член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“

37. Съгласно съображения 16 и 21 от Регламент „Брюксел Ia“ целта на член 8, точка 1 от същия регламент е да се улесни доброто правораздаване, да се намали до минимум възможността от успоредни производства и да се избегнат по този начин решения, които биха могли да си противоречат, ако са постановени в отделни производства [21].

38. За това обаче не е достатъчно да съществува единствено риск от произнасяне на противоречиви решения по различни правни спорове. Напротив, необходимо е това противоречие да се вписва в рамките на едни и същи фактически и правни обстоятелства [22].

39. Така член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ се прилага за множество ответници, когато различни предприятия са участвали по различно място и време в установено в решение на Комисията единно продължено нарушение на член 101 ДФЕС и когато срещу тях, като солидарно отговорни длъжници, се предявява иск за обезщетение за вреди. В

[19] В този смисъл по член 6, точка 1 от Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001, стр. 1; Специално издание на български език, глава 19, том 3, стр. 74) (наричан по-нататък „Регламентът „Брюксел I“) вж. решение от 13 юли 2006 г., Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, т. 29 и 30); също по член 6, точка 1 от Брюкселска конвенция относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (подписана на 27 септември 1968 г.) (ОВ L 299, 1972 г., стр. 32; Специално издание на български език, глава 19, том 10, стр. 3) (наричана по-нататък „Брюкселската конвенция“) вж. решение от 27 септември 1988 г., Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, т. 10).

[20] В този смисъл по член 6, точка 1 от Регламент „Брюксел I“ вж. решение от 12 юли 2012 г., Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, т. 23 и цитираната съдебна практика).

[21] Решение от 7 септември 2023 г., Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, т. 34). По член 6, точка 1 от Регламент „Брюксел I“ вж. решение от 12 юли 2012 г., Solvay (C-616/10, EU:C:2012:445, т. 19 и цитираната съдебна практика).

[22] Вж. в този смисъл решение от 7 септември 2023 г., Beverage City Polska (C-832/21, EU:C:2023:635, т. 28). По член 6, точка 1 от Регламент „Брюксел I“ вж. решение от 27 септември 2017 г., Nintendo (C-24/16 и C-25/16, EU:C:2017:724, т. 45 и цитираната съдебна практика).

тези случаи са налице едни и същи фактически и правни обстоятелства, поради което искът срещу всички участващи предприятия може да бъде предявен в седалището на привързващия ответник [23].

40. Особено ясно е наличието на едни и същи фактически и правни обстоятелства, когато за нарушение на член 102 ДФЕС като солидарно отговорни [24] се предявява иск както срещу дружеството майка, така и срещу дъщерното дружество, тъй като те образуват една стопанска единица, т.е. едно и също „предприятие“. Това е така, защото и в този случай е налице едно и също фактическо положение, а именно извършеното от дъщерното дружество нарушение, което (по-специално по силата на презумпцията за упражняване на контрол) се вменява на дружеството майка така, сякаш самото то го е извършило. Ето защо исковете срещу дружеството майка и дъщерното дружество се основават на едни и същи факти, пораждащи отговорността. Освен това, тъй като двата иска се отнасят до едно и също нарушение на член 102 ДФЕС, едно и също е и правното положение по отношение на правопораждащия отговорността фактически състав. Поради това съществува риск от противоречиви съдебни решения, ако различни съдилища се произнасят поотделно по отговорността на дружеството майка, респ. на дъщерното дружество.

3. Значение на презумпцията за упражняване на контрол за приложението на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“

41. Това обаче повдига следващия въпрос — дали може да съществува тясна връзка по смисъла на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ дори когато все още не е установена солидарната отговорност на дружеството майка и дъщерното дружество за нарушението. Такъв може да бъде случаят по-специално при т.нар. stand-alone (самостоятелни) искове, които, за разлика от follow-on (последващи) искове, не могат да се основават на (обвързващо) решение на орган за защита на конкуренцията, било то на Комисията (член 16, параграф 1 от Регламент № 1/2003) или на друг национален орган (член 9 от Директива 2014/104). Освен това наличието на солидарна отговорност на дружеството майка и дъщерното дружество може да е под въпрос и когато, макар че има решение на орган за защита на конкуренцията, в него се установява нарушението само на едно от участващите дружества. Така например в настоящия случай солидарната отговорност на AB и Heineken не произтича от решението на гръцкия орган за защита на конкуренцията, тъй като този орган е установил само извършеното от AB нарушение, без обаче да включи Heineken в разследването. Ето защо follow-on (последващ) иск е предявен само по отношение на AB, но не и по отношение на Heineken.

42. Съществува ли при тези обстоятелства тясна връзка между исковете, предявени срещу дружеството майка и дъщерното дружество, само ако във фазата на проверката на компетентността по член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ решаващото влияние на дружеството майка е неоспоримо или доказано? Или тази разпоредба е приложима и когато, макар да не е установено, решаващото влияние се предполага (оборимо) въз основа на презумпцията за упражняване на контрол, тъй като дружеството майка притежава пряко или косвено почти целия капитал на дъщерното дружество? Обратно, следва ли да се отрече

[23] Така по отношение на член 6, точка 1 от Регламент „Брюксел I“ вж. решение от 21 май 2015 г., CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, т. 21 и 33).

[24] В доклада Jenard солидарната отговорност се посочва като типичен пример за съществуването на връзка между исковете срещу всеки от ответниците; вж. доклада на P. Jenard във връзка с Конвенцията от 27 септември 1968 г. относно компетентността и изпълнението на съдебните решения по граждански и търговски дела (ОВ C 59, 1979 г., стр. 1, 26).

наличие на тясна връзка по смисъла на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“, когато дружеството майка представи доказателства, за да обори презумпцията за упражняване на контрол?

43. По-нататък ще обясня защо според мен обстоятелството — което е в основата на презумпцията за упражняване на контрол, — че дружеството майка притежава (почти) целия капитал на дъщерното дружество, е толкова убедителна индиция за наличието на тясна връзка между исковете, предявени срещу дружеството майка и дъщерното дружество по смисъла на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“, че обикновено не са необходими други индиции, за да се потвърди наличието на тази тясна връзка (вж. буква а). Това тълкуване не нарушава изискването за предвидимост на съда с международна компетентност (вж. буква б). Освен това то гарантира полезното действие на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“, без да е възможно ищецът да бъде обвинен в злоупотреба (вж. буква в).

а) Притежаването на (почти) целия капитал като убедителна индиция за наличието на тясна връзка

44. Регламент „Брюксел Ia“ не урежда изрично обхвата на задълженията за упражняване на контрол, които националните юрисдикции имат при извършването на проверка относно международната си компетентност [25]. Това е аспект на националното процесуално право, който не е уеднаквен от Регламент „Брюксел Ia“ [26]. Прилагането на релевантните национални разпоредби все пак не трябва да накърнява полезното действие на този регламент [27].

45. В това отношение Съдът правилно постановява, че целта за правна сигурност изисква сезираният национален съд да може да се произнася относно собствената си компетентност без затруднения и без да се налага да разглежда делото по същество [28]. На тази фаза сезираният със спора съд не преценява нито допустимостта, нито основателността на иска, а само установява привързващите критерии с държавата на този съд, учредяващи компетентността му по силата на приложимата разпоредба [29]. Националните процесуални правила обаче трябва да позволяват на запитващата юрисдикция да разгледа въпроса за международната компетентност с оглед на цялата информация, с която разполага, включително, ако е необходимо, с оглед на повдигнатите от ответника възражения [30].

46. Обстоятелството, че дружеството майка притежава почти целия капитал на дъщерното дружество, което обуславя приложимостта на презумпцията за упражняване на контрол, е убедителна индиция за наличието на тясна връзка между исковете, предявени срещу тези дружества по смисъла на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“.

[25] Вж. в този смисъл, що се отнася до Регламент „Брюксел I“, решение от 10 март 2016 г., Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, т. 58 и цитираната съдебна практика).

[26] Вж. в този смисъл, що се отнася до Регламент „Брюксел I“, решение от 28 януари 2015 г., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, т. 60).

[27] Вж. в този смисъл, що се отнася до Регламент „Брюксел I“, решение от 10 март 2016 г., Flight Refund (C-94/14, EU:C:2016:148, т. 58 и цитираната съдебна практика).

[28] Решение от 28 януари 2015 г., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, т. 61 и цитираната съдебна практика).

[29] Вж. в този смисъл решение от 16 юни 2016 г., Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, т. 44 и цитираната съдебна практика).

[30] Вж. в този смисъл решение от 16 юни 2016 г., Universal Music International Holding (C-12/15, EU:C:2016:449, т. 45 и 46 и цитираната съдебна практика).

47. В този случай всъщност съществува голяма вероятност дружеството майка и дъщерното дружество да носят солидарна отговорност за извършеното от последното нарушение. Това е така, защото презумпцията за упражняване на контрол се основава именно на предположението, че дружеството майка упражнява решаващо влияние върху икономическата дейност на дъщерното дружество, ако дружеството майка притежава почти целия капитал на дъщерното дружество [31]. В това отношение, както следва от дългогодишната съдебна практика, постановена след решение Akzo Nobel [32], за дружеството майка също е много трудно да представи доказателства в обратен смисъл, необходими за оборване на презумпцията [33].

48. Ето защо, за да установи наличието на тясна връзка по смисъла на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“, съдът не е длъжен да разглежда фактите и доказателствата, които е представило дружеството майка, за да обори презумпцията за упражняване на контрол. Освен това той не е длъжен да проверява дали то действително е упражнявало решаващо влияние върху дъщерното дружество. Това по-скоро е от значение едва при преценката на основателността на иска.

49. Следователно при проверката на компетентността презумпцията за упражняване на контрол не трябва да се прилага такава, каквато е — без промени. Правилото за определяне на компетентността по член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ всъщност не изисква дружеството майка да е упражнявало решаващо влияние върху дъщерното дружество, а само предполага тясна връзка между исковете. Решаващото влияние на дружеството майка върху икономическата дейност на дъщерното дружество трябва да се докаже, за да се установи отговорността на дружеството майка, едва при проверката на основателността, което означава, че едва на този етап добиват значение презумпцията за упражняване на контрол като такава и обръщането на тежестта на доказване, до което се стига вследствие на нейното прилагане.

50. Следователно фактът, че дружеството майка притежава почти целия капитал на дъщерното дружество, от една страна, води до презумпцията за упражняване на решаващо влияние от дружеството майка, а от друга, създава изискваната съгласно правилото за определяне на компетентността тясна връзка между исковете, предявени срещу дружеството майка и дъщерното дружество.

51. Ето защо не може да бъде прието и възражението, че при проверката на компетентността е необорима презумпцията за упражняване на контрол, когато на този етап тя се използва, за да се обоснове наличието на тясна връзка по смисъла на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“. Всъщност при проверката на компетентността се прилага друг критерий. Въпросът дали действително е налице решаващо влияние, изобщо не се разглежда при проверката на компетентността.

[31] Вж. в този смисъл решение от 27 януари 2021 г., The Goldman Sachs Group/Комисия (C-595/18 P, EU:C:2021:73, т. 32 и 35).

[32] Решение от 10 септември 2009 г., Akzo Nobel и др./Комисия (C-97/08 P, EU:C:2009:536, т. 54 и сл.).

[33] Вж. решения от 29 септември 2011 г., Arkema/Комисия (C-520/09 P, EU:C:2011:619, т. 37 и сл.), и от 8 май 2013 г., Eni/Комисия (C-508/11 P, EU:C:2013:289, т. 68).

б) Предвидимост на съда, разполагащ с международна компетентност

52. Това тълкуване е в съответствие с принципа на правната сигурност. Този принцип изисква правилото за специалната компетентност да се тълкува по такъв начин, че информиран ответник да може разумно да предвиди пред кой съд, различен от съда на държавата по неговото местоживеене, може да бъде предявен иск срещу него [34]. Освен това целта за правна сигурност изисква сезираният национален съд да може да се произнася относно собствената си компетентност, без да се налага да разглежда делото по същество [35].

53. Обстоятелството, че е достатъчно дружеството майка да притежава пряко или косвено (почти) целия капитал на дъщерното дружество, за да се спази, в случай като настоящия, изискването за наличие на тясна връзка съгласно член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“, не води до непредвидимост на компетентния съд. За дружествата ответници (дружеството майка и дъщерното дружество) това е ясен, прост и лесно проверим — както от тях, така и от сезирания съд — критерий.

54. Положението щеше да е различно, ако за установяването на компетентността трябваше да се доказва решаващото влияние на дружеството майка върху дейността на дъщерното дружество. Това би породило още на тази фаза от производството необходимостта от цялостна, а понякога и сложна проверка, както и от преценка на фактите и доказателствата, изходът от които не би бил в съответствие именно с изискването да е във висока степен предвидим по смисъла на съображение 15 от Регламент „Брюксел Ia“. Това би било в ущърб на претърпелия вреда ищец, който носи риска от отхвърляне на иска като недопустим.

55. За достатъчната предвидимост според мен не е необходимо и обвързващо решение на Комисията предварително да е установило солидарна отговорност на дружеството майка и дъщерното дружество за евентуално наложени глоби. Приложимостта в контекста на private enforcement (правоприлагане по инициатива на частноправни субекти) на разпоредба за компетентност, която улеснява увреденото лице при прилагане на правото, не може да зависи от обстоятелството дали Комисията предварително е предприела някакви действия.

56. Освен това именно в случая, в който относно нарушението липсва решение на Комисията по член 16, параграф 1 от Регламент № 1/2003, което да е обвързващо за всички държави членки, съществува рискът от постановяване на противоречиви съдебни решения, ако исковете за обезщетение за вреди срещу дружеството майка и дъщерното дружество се разглеждат от различни съдилища. Ако например, както е в настоящия случай, национален орган за защита на конкуренцията преди това е решил, че е налице отговорност (поне на дъщерното дружество) съгласно член 9, параграф 1 от Директива 2014/104, това решение е обвързващо само за съдилищата на съответната държава членка, докато съдилищата на други държави членки, като нидерландските в настоящия случай, са длъжни да го вземат предвид само като prima facie доказателство (член 9, параграф 2 от Директива 2014/104).

[34] По член 6, точка 1 от Регламент „Брюксел I“ вж. решение от 13 юли 2006 г., Reisch Montage (C-103/05, EU:C:2006:471, т. 24 и 25).

[35] Решения от 3 юли 1997 г., Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, т. 27), и от 28 януари 2015 г., Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, т. 61).

57. В това отношение съществува риск от противоречиви съдебни решения, ако с исковете, предявени срещу дружеството майка и дъщерното дружество, са сезирани различни национални съдилища, при това както по отношение на първоначалния въпрос дали изобщо е налице нарушение, така и по отношение на произтичащите от него въпроси за ангажирането и за обхвата на отговорността.

в) Липса на злоупотреба, респ. заобикаляне на правилото за компетентност

58. Изложеното по-горе тълкуване на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ позволява да се опрости проверката на компетентността. Освен това то улеснява увреденото лице в процесуален план да предяви исковете за обезщетение за вреди, именно защото въз основа на презумпцията за упражняване на контрол от материалноправна гледна точка е вероятно дружеството майка и дъщерното дружество да носят солидарна отговорност.

59. Злоупотреба от страна на ищеца или заобикаляне на правилото за компетентност биха могли да са налице само ако искът срещу привързващия ответник е явно недопустим или неоснователен и следователно може да има за цел единствено отклоняване на другия ответник от подсъдността на съда по неговото местоживеене [36]. Когато е налице тясна връзка по смисъла на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“, такава злоупотреба може да се установи само в изключителни случаи, а именно ако са налице достатъчно индиции, които дават основание да се направи извод, че ищецът е създал или е поддържал изкуствено условията за прилагане на тази разпоредба [37]. За тази цел не е достатъчно да изглежда, че искът срещу привързващия ответник (би могъл да) е неоснователен. Напротив, към момента на предявяването си той трябва да е явно неоснователен или изкуствено конструиран или ищецът следва да няма какъвто и да е действителен правен интерес от неговото подаване [38]. Това би било възможно, ако поради обстоятелствата в конкретния случай въпреки презумпцията за упражняване на контрол очевидно не е налице упражняване на решаващо влияние от дружеството майка върху дъщерното дружество, поради което солидарната отговорност на дружеството майка е изключена от самото начало. Това би било възможно само в съвсем изключителни случаи.

60. Случаят, в който увреденото лице предяви иск и срещу гръцкото дъщерно дружество по седалището на нидерландското дружество майка, като по този начин отклони гръцките съдилища от подсъдността по седалището на първото дружество, не представлява такова заобикаляне на правилото за компетентност. Когато ответниците са с местоживеене в различни държави членки, член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ предоставя на ищеца право да избере съда, в който да предяви иска [39]. Това право на избор означава, че ищецът може да концентрира решаването на спора в онзи съд, който отговаря в най-голяма степен на неговите интереси [40].

[36] Вж. съответно по член 6, точка 1 от Регламент „Брюксел I“ решение от 21 май 2015 г., CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, т. 27 и цитираната съдебна практика), а по член 6, точка 1 от Брюкселската конвенция вж. решение от 27 септември 1988 г., Kalfelis (189/87, EU:C:1988:459, т. 9).

[37] В аналогичен смисъл по член 6, точка 1 от Регламент „Брюксел I“ вж. решение от 21 май 2015 г., CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, т. 29).

[38] По член 6, точка 1 от Регламент „Брюксел I“ вж. заключението на генерален адвокат P. Mengozzi по дело Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, т. 66).

[39] В този смисъл по член 6 от Регламент „Брюксел I“ вж. заключението на генерален адвокат P. Mengozzi по дело Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, т. 52) и заключението на генерален адвокат N. Jääskinen по дело CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, т. 89).

[40] В този смисъл по член 6 от Регламент „Брюксел I“ вж. заключението на генерален адвокат P. Mengozzi по дело Freeport (C-98/06, EU:C:2007:302, т. 52) и заключението на генерален адвокат N. Jääskinen по дело CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2014:2443, т. 89).

61. Ето защо е без значение и дали е налице по-тясна връзка с друг компетентен съд, например защото нарушението е извършено изключително на гръцкия пазар на бира и защото като негов извършител в решението на гръцкия орган за защита на конкуренцията е посочено само гръцкото дъщерно дружество. Това е така, защото по принцип [41] правилата за компетентност не се фокусират върху *най-тясната*, а само върху *тясна* връзка, която в настоящия случай вече е гарантирана от критерия за „тясна връзка“ по член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“. Това се потвърждава от съображение 16 от Регламент „Брюксел Ia“, съгласно което *наред* с местоживеенето на ответника следва да съществуват алтернативни основания за компетентност, които са основани на тясна връзка между съда и процесуалното действие.

B. По втория преюдициален въпрос

62. С втория си преюдициален въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали, когато дружеството майка оспорва твърдението, че упражнява решаващо влияние върху икономическата дейност на дъщерното дружество, е достатъчно да не е възможно предварително да се изключи съществуването на такова решаващо влияние, за да се приеме, че по отношение на това дъщерно дружество е налице компетентност по член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“.

63. Още от посоченото от мен в точка 48 и сл. от настоящото заключение следва, че на втория преюдициален въпрос трябва да се отговори утвърдително, ако — какъвто е настоящият случай — са изпълнени условията за презумпцията за упражняване на контрол, която всъщност е особено убедителна индиция в подкрепа на предположението за обосноваваща компетентността „тясна връзка“ по смисъла на член 8, точка 1 от Регламент „Брюксел Ia“ и която може да бъде оборена само в изключителни случаи.

V. Заключение

64. По изложените съображения предлагам на двата преюдициални въпроса, поставени от Hoge Raad der Nederlanden (Върховен съд на Нидерландия), Съдът да даде следния общ отговор:

„Съдът по мястото на установяване на дружеството майка трябва да разглежда обстоятелството, че дружеството майка притежава пряко или косвено (почти) целия капитал на дъщерното дружество, като убедителна индиция за наличието на тясна връзка между исковете, предявени срещу тези дружества, когато в рамките на искове за обезщетение за вреди, причинени от нарушения на правото на Съюза в областта на конкуренцията, проверява компетентността си съгласно член 8, точка 1 от Регламент (ЕС) № 1215/2012 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела по отношение на установеното в друга държава членка дъщерно дружество. Поради това в общия случай не са необходими допълнителни индиции, за да се потвърди съществуването на такава тясна връзка“.

[41] Изключение в това отношение е само изключителната компетентност. Такава обаче не е предмет на настоящия случай.